

כל שרואה בזמן הזה בתי הצדיקים בחורבן אף על פי שלא נתקנה ברכה על זה ראוי להיות אדם נרעד ומשתומם על כך ומ"מ אין ראוי לו להרבות בצער וראוי לו להעלות על לב שאף בית המקדש חרב ודין לעבד שהוא כרבו:

וכן כתב הצ"ח שהטעם שהברכה רק על בתי כנסיות כיון שלעולם הוא יהיה המבנה הכי מרשים באותו מקום ולכן הברכה עליו

5. צ"ח מסכת ברכות דף נח עמוד ב

הרואה בתי ישראל בישובן. פירש"י, כגון בישוב בית שני. נלע"ד דאין כוונת רש"י שדוקא על בית המקדש יאמר כן, אבל כוונתו דאחר החורבן איך שייך לומר שום שבח על בית גדול והשוב והלא אסור לבנות בית מסוייד ומכוויר [או"ח סי' תק"ס סעיף א'], ואף שאותן שנבנו בהיתר קודם החורבן או שנקנה מנכרי מותר לקיימו, היינו משום שלא הטריחוהו לסתור או לקלף בכתלים, אבל לא שייך לשבח על זה ולומר מצייב גבול אלמנה. ואולי מזה הטעם כתב הרי"ף [מ"ג ע"ב מדפי הרי"ף] הרואה בתי כנסיות, משום דאיירי בזמן הזה ואסור לבנות בית חשוב רק בית הכנסת מותר לבנות אף בזמן הזה כמבואר במג"א סי' תק"ס ס"ק ב'. ומה מאד יש להוכיח בזמנינו זה שבונים בתים כמו השרים ואין זכרון לחורבן בית מקדשינו והגלות והצרות ומיעוט התורה והמצוות וביטול כל הגדרים שנהגו אבותינו ואבות אבותינו, או לנו שעלתה בימינו כך, והרבה היה לי לדבר בזה אבל מה אעשה ונתרבו בקרב עמינו אנשים המסרבים לקבל מוסר ואין דברי חכמים נשמעים, ובעל הכרם יחוס על כרמו יגדור גדר לכרמו וירחם על עמו.

האם יש צורך בבית מקדש

6. בית יוסף אורח חיים סימן רכז אות י - יא ד"ה והא דרואה

הבית יוסף מביין ברש"י שמדובר בראיית המקדש

י - יא והא דרואה בתי ישראל. נראה מדברי רש"י (נח:): דקאי אבית המקדש שכתב מצייב גבול אלמנה כגון בישוב בית שני

הב"י מתקשה בדעת הרי"ף ומסיק בשיטתו שיש הבדל בבתי גויים בין בתי כינוס לענייני חולין לבין בתי ע"ז. ובשאל הברכה רק על בתי כנסיות

והרי"ף (מג:): כתב הרואה בתי כנסיות ישראל וקשה דא"כ בתי אומות העולם דקתני היינו בתי עבודה זרה והיכי קאמר שאומר בית גאים יסח יי' דהא אמרינן דמברך ברוך שנתן ארך אפים וכו' ודוחק לומר דתרווייהו בעי למימר קרא וברכתא והתם קתני ברכתא והכא קרא.

ומיהו אפשר שהרי"ף מפרש דבתי אומות העולם לא בתי ע"ז קאמר דאהנהו מברך שנתן ארך אפים אלא בתי אומות העולם היינו בתים שמתכנסים בהם לדון בערכאות או להתיעץ ואהנהו אומר בית גאים יסח יי' ובתי ישראל היינו בתי כנסיות ממש:

ודעת הב"י עצמו שמדובר בבתי מגורים של עשירי ישראל ובעלי צדקות שעומדים בטח. ועניין הזכרת בית שני לומר שרק לאחר החורבן שייכת הברכה שאז היא אלמנה.

ויותר נראה לומר דבתי ישראל בישובן היינו כשישראל מיושבים בלא שטן ולא פגע רע והכי מוכח מדמיייתי בגמרא בסמוך (נח:): עולא ורב חסדא הוּו אזלי בארחה כי מטו אפיתחא דבי רב חנא בר חנילאי נגד רב חסדא ואיתנח וכו' עד מיום שחרב בית המקדש נגזרה גזרה על בתיהם של צדיקים שיחרבו וכו' משמע דבתי ישראל בחורבן דקתני היינו בתי עשירי ישראל ובעלי צדקות ואם כן בתי ישראל בישובן דקתני כי האי גוונא נמי הוא כלומר בתי עשירי ישראל בתוקפן ובגבורתן ומה שפירש רש"י

ברכת מצייב גבול אלמנה

מקור הדין

הגמרא מביאה שהרואה בתי ישראל בישובן מברך מצייב גבול אלמנה ומספרת סיפור על רב חנא בר חנילאי

1. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף נח עמוד ב

תנו רבנן: הרואה בתי ישראל, בישובן אומר - ברוך מצייב גבול אלמנה, בחורבן אומר - ברוך דיין האמת.

בתי אומות העולם, בישובן אומר - בית גאים יסח ה', בחורבן אומר - אל נקמות ה' אל נקמות הופיע.

הקדמה: עולא חי בארץ ישראל והיה נוסע לבבל לפגוש את רב חסדא. גם רב חנא בר חנילאי היה אמורא בבלי. ולכן הסיפור הבא מתרחש בבבל.

עולא ורב חסדא הוּו קא אזלי בארחה, כי מטו אפתחא דבי רב חנא בר חנילאי, נגד רב חסדא ואתנח. אמר ליה עולא: אמאי קא מתנחת? ... אמר לו: היכי לא אתנח? ביתא דהוּו בה שיתין אפיתא אופין ביממא ושיתין אפיתא בליליא, ואפיין לכל מאן דצריך. ולא שקל ידא מן כיסא, דסברי: דילמא אתי עני בר טובים, ואדמטו ליה לכיסא קא מכסיף. ותו, הוּו פתיחין ליה ארבע בבי לארבע רוחתא דעלמא, וכל דהוּו עייל כפין נפיק כי שבע. והוּו שדו ליה חטי ושערי בשני בצורת אבראי, דכל מאן דכסיפא מילתא למשקל ביממא אתי ושקיל בליליא. השתא נפל בתלא, ולא אתנח?

שיטות הראשונים

בהרבה ראשונים הנוסח הוא כפשט הגמרא שלנו 'בתי ישראל בישובן בלי תוספות! בה"ג הלכ' ברכות. רמב"ם (ברכות י י) ראב"ן סימן קצ"ח. ראב"ה סימן קמ"ו. פסקי הרי"ד. פסקי ריא"ז. סמ"ג עשין סימן כ"ז. האגודה. רבינו ירוחם ני"ג ח"ב. צידה לדרך מאמר ראשון כלל ג' פכ"ח.

רש"י מביא דוגמא לזמן חיוב הברכה שדומה למצב בבית שני

2. רש"י מסכת ברכות דף נח עמוד ב

ברוך מצייב גבול אלמנה - כגון בישוב בית שני.

הרי"ף כותב שהברכה היא על בתי כנסיות

3. רי"ף מסכת ברכות דף מג עמוד ב

הרואה בתי כנסיות של ישראל בישובן אומר 'ברוך מצייב גבול אלמנה' בחורבן אומר ברוך דיין האמת בתי עובדי כוכבים בישובן אומר בית גאים יסח ה' ויצב גבול אלמנה בחורבן אומר אל נקמות ה' אל נקמות הופיע:

וכן כתבו ספר המאורות. חדושי הרא"ה ברכות פרק ט. ספר מצוות זמניות הלכ' ברכות שער ט'. ארחות חיים הלכ' ברכות סימנים מ"ו - נ"א. כל בו הלכ' ברכות סימן פ"ז.

המאירי כותב שרק על בתי כנסיות מברכים ואילו על בתי צדיקים צריך רק להרגיש צער (שהרי כתוב רק שרב חסדא נאנח ולא שברך משהו).

4. בית הבחירה למאירי מסכת ברכות דף נח עמוד ב

הרואה בתי כנסיות של ישראל בישובן אומר ברוך מצייב גבול אלמנה בחורבן אומר ברוך דיין האמת בתי עובדי האלילים ושאר בעלי האמונות הקדומות שלא היו גדרות בדרכי הדתות והם הנזכרים בתלמוד תמיד בלשון אומות העולם כל שראה אותם ביישוב ובשלוה אומר בית גאים יסח ה' בחורבן אומר אל נקמות ה':

מברכים על בתי כנסיות

מין בכסף משנה מביא רק את התנאי של ארץ ישראל ובתי כנסיות ולא מזכיר בית מקדש

9. כסף משנה הלכות ברכות פרק י הלכה י

[י] הרואה בתי ישראל וכו' עד דיין האמת. ברייתא שם (נ"ח ב') ופשטא דברייתא משמע דבבתי גדולי ועשירי ישראל קאמר מדאייתנין בגמרא בסמוך עובדא דעולא ורב חסדא דמטו אפיתחא דבי רב חנא בר נהילאי דהוה חריב. אבל מצאתי בהרי"ף הרואה בתי כנסיות ישראל וכתב ה"ר מנחם דוקא בא"י:

הב"ח מביא בשם רש"ל שהברכה היא בזמן ישוב הארץ. אמנם לא הזכיר תנאי של בית מקדש והבין שכן שיטת הב"י (כלומר שזמן הבית הוא דוגמא לשיבה בתוקף ואינה תנאי הכרחי)

10. ב"ח אורח חיים סימן רכד

ה הרואה בתי ישראל וכו'. כתב מהרש"ל (בביאורו לטור) וז"ל הרי"ף פירש... וי"ל התם כשרואה גוף הע"ז אבל הכא איירי שרואה הבית תורפה המיוחדת להם שמעמידים בתוכה הע"ז ואינו רואה הע"ז עצמה

ויש מפרשים שקאי על כל בתי ישראל של מנהיגים ועשירים ובישובן דקאמר היינו כשיושבין בתקפן ובכחן ולזה נתכוין רש"י שפירש מציב גבול אלמנה כגון ישוב בית שני ולא דוקא בנין בית המקדש קאמר דאם כן הוה ליה למימר הרואה בית המקדש אלא אכל בתי ישראל קאמר כשהן בישוביהם אחר ימי אלמנותן בתקפן וזהו בבית שני וכן משמע בגמרא דאכל בתים קאמר וכן מוכח בסוגיא דמייתי עלה עובדא דעולא ורב חסדא כי מטו אפיתחא דרב הגא בר חנילאי וכו' עד מיום שחרב בית המקדש נגזרה גזירה על בתיהן של צדיקים וכו' משמע דבתי ישראל בחורבנן דקאמר היינו בתי עשירים של ישראל ובעלי צדקה וממילא נמי כהאי גוונא הא דבתי ישראל בישובן.

לסיים כותב הרש"ל שהמנהג לברך רק בבתי כנסיות (ומשמע שנהגו לברך גם בגלות)

ולא נהגו כן אלא דוקא בבתי כנסיות ואיפכא בבתי תרפות שלהם עכ"ל. ועיין בבית יוסף דכתב ג"כ כדעת יש אומרים שהביא הרב ז"ל:

11. שו"ת הרב מוצפי שאלה 240966

שאלה: לכבוד הרב שלום, מציב גבול אלמנה על בנין 18 קומות בשם ומלכות?

תשובה: אם יש בבנין בית הכנסת תברך.

וכן נראה דעת הרב אלישיב - שברך על בית כנסת החורבה לעדותו של הרב נבנצל הוב"ד בספר מציב גבול אלמנה.

ויש להעיר שנראה לשיטות אלו שמברכים על בתי כנסת מהדין. אמנם לפי מה שפסק השו"ע שמברכים על עצם הישוב, רק שיש מקום לחוש לראשונים שסוברים לברך על בתי כנסת, ממילא בראיית הישוב התחייב בברכה ואם לא ברך אז, שוב לא יוכל לברך על בית כנסת חדש שהוקדם בישוב מאוחר יותר כיון שזו ראייה שניה. אלא רק כשמגיע ליישוב חדש שיש בו בית כנסת יברך על בית הכנסת.

ברוך מציב גבול אלמנה כגון ביישוב בית שני היינו לומר דאז שייך לומר מציב גבול אלמנה וקודם שגלול בגלות בכל לא הוי מברכין הכי דלא הוה שייך לקרותם בשם אלמנה.

לסיים הב"ח מביא הסבר נוסף בדעת רש"י שהוא דוקא במציאות של מקדש

ואפשר שאע"פ שישאל מיושבים בתוקף וגבורה בקצת מקומות אין מברכין עליהם אא"כ היו בארץ ישראל ובזמן הבית ונראה שזו היתה כוונת רש"י ג"כ במה שכתב כגון ביישוב בית שני:

ויש להעיר לשיטה זו שבכמות מקומות כגמרא היא תמהה ודוחה פרשנות שמעמידה הלכה באופן שאינו שייך אלא בבית המשיח בלשון 'הלכתא למשיחא?!' ולמעשה זו תהיה המשמעות גם בפירוש זה.

ויש לדון האם הב"ח חשב על אפשרות של יציאת גלויות ושלטון ישראל ללא בנין המקדש, שהרי ברמב"ם מלכים יא א בנין המקדש קודם לקיבוץ גלויות שכתב 'המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה, ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל'

סיכום השיטות בבית יוסף

מה רואים	באיזה זמן	הסבר א' ברש"י
בית המקדש	בנין הבית	הסבר א' ברש"י
בית כנסת	אין מגבלה	ר"ף / המנהג לרש"ל
בתי עשירי ישראל	ישראל יושבים בלא פגע רע (ב"י) / ובכוחן (ב"ח)	נראה לבית יוסף / יש מפרשים ברש"ל
בתי עשירי ישראל	בנין הבית	אפשר ברש"י

פסק השו"ע

השו"ע כותב את הברכה בשם ומלכות על בתי ישראל ולא בתי כנסיות. ומוסיף כגון בית שני ללא הסבר.

7. שולחן ערוך אורח חיים סימן רכד סעיף י

הרואה בתי ישראל בישובן, כגון בית שני, אומר: בא"י אלהינו מלך העולם מציב גבול אלמנה; בחורבנן, אומר: ברוך דיין האמת.

הסבורים שלא מברכים היום

המשנ"ב מציג את שיטות מביא את המנהג לברך רק על בתי כנסיות ואמילו בחו"ל ואת דברי הממ"ג שיברך ללא שם ומלכות.

8. משנה ברורה על שולחן ערוך אורח חיים סימן רכד סעיף י

(יד) בתי ישראל - פ"י בתי עשירי ישראל שמיושבים בתוקף ובגבורה כגון ביישוב בית שני [רש"י] ואפשר דוקא בא"י ובזמן בית שני קאמר אבל בזה"ז אפילו בא"י לא [ב"י]

ויש שמפרשים כונת רש"י דאפילו אם הם מיושבים עתה כמו בבית שני ג"כ מברכין (ב"ח בשם רש"ל)

והרי"ף פ"י בתי ישראל בישובן היינו בתי כנסיות שמתפללין בתוכן.

וכן נהגו העולם שאין מברכין על שארי בתים כ"א על בהכ"נ כשרואה אותה ביפיה ובתיקונה וכתב בא"ר דאין חילוק בין א"י לחו"ל ואפילו בזה"ז (וזהו דברי הרש"ל שנהגו לברך על בתי כנסיות. וכתב זאת אע"פ שהיו בגלות)

ובפמ"ג מצדד דבזה"ז טוב לברך ברוך מציב גבול אלמנה בלא שם ומלכות:

☞ וכן כתבו לברך ללא שם ומלכות: **כף החיים** (רכה לה) **מאמר**

מרדכי (כרך ג', בסוף, קו' קדושת א"י והמקדש סי' ב' עמ' שכ"ג), **ילקו"י** רכד יד.

מברכים על ישוב הארץ ושלטון ישראל

הב"י מביא אפשרות שישב הארץ מצד עצמו מבטל דין חורבן אבל מסקנתו שרק שלטון ישראל מבטל

12. בית יוסף אורח חיים סימן תקסא

וערי ישראל דכתב הכא לאו דוקא וכן המנהג שלא לקרוע אלא על ערי יהודה דוקא וקשה לי דכיון דבגמרא מייתי לה מדכתיב (ירמיה מא ה) ויבאו אנשים משכם משילו ומשמרון מגולחי זקן וקרועי בגדים הוה ליה למימר דעל כל ערי ישראל קורעין דהא הני עיירות ערי ישראל הם ולא ערי יהודה. ושמא יש לומר דהני לא קרעו בגדיהם עד שראו המצפה שהיה מערי יהודה.

והאי ערי יהודה בחורבנן דקאמר דהיינו שהן חרבות ואין בהן ישוב כלל אבל אם יש בהן ישוב אף על פי שהן בידי גויים היה נראה לכאורה דאין צריך לקרוע.

ואפשר דכל שהן בידי גויים אף על פי שיש בהן ישוב בחורבנן מיקרי וכן עיקר: (כלומר העיקר שיהיה בשלטון ישראל ואם לא בשלטון ישראל אפילו יש ישוב יהודי לא מועיל).

אמנם יש להעיר שאפשר ששלטון ישראל כבר מפיק דין חורבן אבל אינו מאפשר עדיין לבדו את ברכת מצוי גבול אלמנה. שפשוט שיש מראות שהם בנינים שלא מחייבות שום ברכה.

הרב חיים דוד הלוי מבין שכונת השו"ע אצלנו כגון בית שני הוא שלטון ישראל

13. הרב חיים דוד הלוי חלק ד' סימן ה

... ושוב כתב מרן לפרש, שלפי כל הנ"ל ניתן לברך ברכה זאת בכל מקום בעולם בו מיושבים ישראל בלא שטן ובלא פגע רע, וכפי שנראה בבירור מהמעשה דעולא ור"ח שהביא לפני כן. לכן סיים וכתב שאין מברכים ברכה זאת אלא בא"י ובזמן הבית בלבד, וסיים שגם זו היתה כונת רש"י (וזה שכתב "ונראה שזו היתה כונת רש"י גם כן", וכונתו לומר שזו גם כן היתה כונת רש"י, כלומר נוסף על מה שכתב לפני כן בכונת דבריו) במ"ש ביישוב בית שני. כונת מרן שכל מלה ברש"י נאמרה בדוקא, "יישוב", היינו שישראל מיושבים בלא שטן ובלא פגע רע, ו"בית שני" היינו בארצם דוקא. כלומר ולא תחת שלטון זר.

לכן מפרשים שאין לברכה אלא בארץ - ישראל ובזמן הבית, כלומר תרתי, בארץ - ישראל, וגם תחת שלטון ישראל, ולא תחת שלטון זר, וזו כונת זמן הבית. ולפי זה כונת הברכה היא ברוך מצוי גבול אומה זאת שהיתה אלמנה. כאמור, זו דעת מרן, ולכן לא היה מקום לברך ברכה זאת כלל עד הקמת מדינת ישראל, שאף אם נניח שניתן היה לכנות אותה תקופה של ראשית ההתישבות היהודית בא"י (עד הקמת המדינה) "כתי ישראל ביישובם", הרי שהיתה הארץ תחת שלטון זר.

נמצא שהמפרשים בתיכנסת מחזיקים בשיטה שגם בחו"ל. ולפי"ז כונת הברכה היא, ברוך מצוי גבול אומה זאת שהיא עתה אלמנה, בזה שהרחיב גבולה בבתיכנסת יפים ומהודרים. וטעם הדבר נראה לענ"ד משום שהם כעין "מקדש מעט" (עיין מגילה כ"ט). אבל המפרשים בתי ישראל כפשוטם, לא ניתן לפרש סתם בתים שכן גם בתקופות האפילות ביותר בחיי עם ישראל גרו בסתם בתים, אלא הכונה בתים לפאר, שעצם קיומם מוכיח שישראל בשלוחה. אלא שאוי לה לאותה שלוחה כאשר היא בגלות, ובודאי שהיא שלוחה מדומה, לכן מפרשים שאין לברכה אלא בארץ-ישראל ובזמן הבית, כלומר תרתי, בארץ-ישראל, וגם תחת שלטון ישראל, ולא תחת שלטון זר, וזו כונת זמן הבית. ולפי זה כונת הברכה היא ברוך מצוי גבול אומה זאת שהיתה אלמנה.

אבל כאשר זכינו לשלטון ישראל בא"י, הרי ששלמו שני התנאים שלדעת מרן לפי שיטת רש"י ניתן לברך ברכה זאת. ומה שאויבנו מסביב עדיין מתנכלים לנו אין זה מעכב כלל. שדבר זה אין לו סוף עד שיבוא משיח

צדקנו (ויתקיים בנו מקרא שכתוב, וכתתו חרבותם ... לא ישא גוי אל גוי חרב). אבל בינתיים זיכנו ה' ואנו חיים בארצנו תחת שלטון ישראל, ועצם הישוב היהודי הוא "בתי ישראל ביישובם" ... וניתן לברך ברכה זאת בשם ומלכות.

בספר מצוי גבול אלמנה הביא דוגמאות מהפוסקים שברכו ברכה זו. חלקם ברכו עוד קודם קום המדינה. ומשמע בשיטתם שדי בהתישבות ללא שלטון.

14. ספר 'מצוי גבול אלמנה' לרב בראלי סימן ד הערה 4

קודם הקמת המדינה עם התחדשות הישוב

הרב שמואל סלנט בירך ברכה זו בביקורו הראשון בפתח תקוה שרי התורה מאת ד"ר יצחק אלפסי עמ' 347.

האדר"ת בירך מצוי גבול אלמנה בביקורו במושבה ראשון לציון עיתון הצפירה י"ז באלול תרס"ב מופיע אצל שלמה אלברט אדרת אליהו עמ' קיא.

הגרי"מ טיקוצינסקי מספר שבעת חנוכת בית הכנסת מנחם ציון בעיר העתיקה בשנת תקצ"ז כל הנאספים ברכו ברגש קודש ברוך מצוי גבול אלמנה חצר רבנו יהודה החסיד זללה לוח ארץ ישראל ח"א עמוד 139 נערך ע"י ר' אברהם משה לונץ ירושלים תרנ"ה אם כי לא מפורש להדיא שכל הגדולים הנ"ל ברכו בשם ומלכות

לאחר הקמת המדינה

הרב אונטרמן זצ"ל בירך בביקורו בכפר עציון גיליון ישע שלנו 34 שבט תשס"ז עמ' 10

הרב צבי יהודה קוק זצ"ל נהג לברך ברכה זו שיחות הרב צבי יהודה לספר ויקרא עמוד ועין לעיל מבוא הערה

סבי מורי הרה"ג **משה צבי נריה** זצ"ל בירך ברכה זו בשם ומלכות כשביקר לראשונה ביישוב מחולה נרו מאיר עמ' 82 ישראל במדינתו עמ' 528 ושם עמ' 200

הרב גורן זצ"ל ברך בחנוכת בית כנסת על החרמון שנה בשנה תש"ל עמוד עמ' 286

הרב שלמה זלמן מן הנהר בירך ברכה זו כאשר ביקר ביישוב יקר פועה שטיינר הנהר הטוב הזה ירושלים תשס"ח עמוד

וכן אמר לי **הגר"א נבנצל** שליט"א שבביקורו הראשון בקבר רחל ובמערת המכפלה לאחר שחרורם במלחמת ששת הימים הוא ברך מצוי גבול אלמנה בשם ומלכות וכן **הגרי"ש אלישיב** שליט"א ברך בשם ומלכות בחנוכת בית כנסת החורבה עכ"ד. (ויש עוד עדויות שהורה לברך על בני כנסת ובערות על ברכות נח ב' מובא בשמו שלא מברכים ומשמע שזה דווקא על בתים אבל לא על בתי כנסיות).

מברכים על הגלות עצמה

יש להעיר שיש שיטות שהברכה היא על הגלות ולא על הגאולה, ולפיהם אם שלטון ישראל הוא גאולה ממילא נראה שאין לברך לשיטה זו.

בספר הפרדס מסביר שרק על בתים ששרדו מימי טיטוס מברכים (וזה קצת קשה לומר את זה ברש"י ובשו"ע כיון שהוא אמר 'כגון וכאן זה בדוקא')

15. ספר הפרדס (נביו) שער הראיה

הרואה כרכי ישראל ביישובן מברך בא"י אמ"ה מצוי גבול אלמנה, פירש הרב ר' יהושעיה הזקן ז"ל כגון שראה ביישוב בית שני. פירוש לפירושו, שאם ראה בית מבתי ארץ ישראל שהם עדיין ביישובן, שלא נחרבו בימי טיטוס הרשע, חייב לברך בא"י אמ"ה מצוי גבול אלמנה, כדכתיב ויצב גבול אלמנה וכתוב כי לא אלמן ישראל, דהיא היום כאלמנה שהלך בעלה למדינת הים:

רבינו יהודה בן יקר כותב שהברכה היא דווקא בארץ ישראל בישוב בתים אבל לא מזכיר בית מקדש

16. פירוש התפילות לרבינו יהודה ב"ר יקר ע"פ קובץ שיטות קמאי
מסכת ברכות דף נח עמוד ב

הרואה בתי ישראל בישובן בא"י אומר ברוך מציב גבול אלמנה. ע"ש שמצינו שמשבח להקב"ה ויצב גבול אלמנה. על שם כי לא אלמן ישראל וגו' והוא היום כאלמנה שהלך בעלה למדינת הים ונוהגת אלמנות חיות.

ובכל אופן בברכה על בית כנסת אין הכרח להסביר שבאה מכל הגאולה, ולכן בישוב חדש שיש בו בית כנסת אפשר לברך ממנה נפשך, על הבתים מצד הגאולה ועל בתי הכנסת אפילו אם לבתים צריך בית מקדש.

סיכום להלכה

נראה כדי לחוש למירב השיטות בברכה זו מצד אחד אך לא לבטלה מצד שני, יש לברך רק בהתקיים התנאים הבאים:

- א. רואה בית כנסת קבוע (לחוש לשיטת הרי"ף וסיעתו)
- ב. בישוב חדש בארץ ישראל שמגיע אליו בפעם הראשונה (שכן מהדין לשו"ע הברכה על הבתים ואם כבר ראה אותם ולא ברך הפסיד הברכה).
- ג. הישוב באיזור שתחת שילטון ישראל (שאם מקומים ישוב בגבולות הארץ אך באיזור שאינו תחת שילטון ישראל לכאורה לב"י אף חייב קריעה).

אמנם יש שהקלו לברך על בית כנסת חדש אף בישוב שהיה בו. ויש שברכו גם על בתים בישוב חדש ואפילו רעועים.